

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΤΑΤΑΞΕΙΣ ΑΕΙ: ΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΤΟΣ ΣΕ ΕΝΑ ΟΜΙΧΛΩΔΕΣ ΤΟΠΙΟ

Αλέξανδρος Μπαλτζής

baltzis@jour.auth.gr

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Γιώργος Αγγελόπουλος

anggiagel@gmail.com, ag@uom.gr

Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Περίληψη

Αντικείμενο: Οι διεθνείς κατατάξεις των ΑΕΙ παρουσιάζονται στο δημόσιο λόγο τροφοδοτώντας την επιχειρηματολογία για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων για την ανώτατη εκπαίδευση. Η παρούσα ανακοίνωση αφενός ανιχνεύει τις αρχές στις οποίες στηρίζονται τα συστήματα κατάταξης. Αφετέρου, εξετάζει την ανακατασκευή τους στο δημόσιο λόγο μέσω της οποίας η ανασυγκρότηση της ανώτατης εκπαίδευσης εντάσσεται με συγκεκριμένους τρόπους στη θεματολογία των ΜΜΕ επηρεάζοντας την εξέλιξη της δημόσιας συζήτησης, αλλά και τη στάση διαφορετικών μερίδων της ακαδημαϊκής κοινότητας, συμβάλλοντας έτσι στην αναδιοργάνωση του συστήματος ανώτατης εκπαίδευσης.

Μέθοδοι: Αναλύονται οι βασικές αρχές στις οποίες στηρίζονται τα πιο γνωστά συστήματα κατάταξης, λαμβάνοντας υπόψη τη διεθνή βιβλιογραφία και σχετικές έρευνες. Παράλληλα, με τις μεθόδους της κριτικής ανάλυσης λόγου, της μέτρησης στοιχείων της ενημερωδιασκεδαστικής σύγκλισης, καθώς και δεικτών αμεροληψίας και πληρότητας, εξετάζονται σε δείγμα αρθρογραφίας από τις εφημερίδες, οι τρόποι με τους οποίους τα πορίσματά των διεθνών κατατάξεων παρουσιάζονται στο δημόσιο λόγο, όπως αυτός αποτυπώνεται στον ημερήσιο Τύπο την τελευταία διετία.

Αποτελέσματα: Η ανάλυση συνάγει τα βασικά χαρακτηριστικά του λόγου για τις διεθνείς κατατάξεις των ΑΕΙ για τις οποίες καταλήγει στο συμπέρασμα ότι αποτελούν ένα ομιχλώδες τοπίο, όπου ο δημοσιογραφικός λόγος λειτουργώντας ως πολιτικό εργαλείο αυτοκαταργείται ως «τέταρτη εξουσία», υπονομεύοντας έτσι μία από τις βασικές και κεφαλαιώδους σημασίας λειτουργίες του που είναι ζωτικής σημασίας σε μια δημοκρατική κοινωνία. Από την ανάλυση, προκύπτει επίσης, η ανάγκη αναστοχασμού για το τι μπορεί να θεωρείται «επιτυχία» στα συστήματα διεθνούς κατάταξης.

Εισαγωγή

Ο λόγος που παράγουν τα ηλεκτρονικά και έντυπα μέσα μαζικής επικοινωνίας σχετικά με τις διεθνείς κατατάξεις των ελληνικών ΑΕΙ θα ήταν ήσσονος σημασίας εάν δεν είχε καμία σχέση με την επιχειρηματολογία για τη λήψη ιδιαίτερα σημαντικών πολιτικών αποφάσεων που αφορούν το σύστημα της εκπαίδευσης γενικά και πιο ειδικά την ανώτατη εκπαίδευση, εάν δεν επηρέαζε τα κέντρα λήψης αποφάσεων εντός της ακαδημαϊκής κοινότητας, καθώς και εκείνο που συμβατικά – αλλά εσφαλμένα – ονομάζεται «κοινή γνώμη». Είναι χαρακτηριστικό, για παράδειγμα, ότι ο τρόπος με τον οποίο αναφέρθηκαν στις κατατάξεις αυτές διάφοροι βουλευτές στην επιχειρηματολογία τους υπέρ του Ν4009/2011 κατά τη σχετική συζήτηση στη Βουλή (23 και 24/8/2011 – βλ. πρακτικά συνεδριάσεων), παρουσιάζει εκπληκτική ομοιότητα με τον τρόπο με τον οποίο εμφανίζονται στον Τύπο. Μία έστω και πρόχειρη αναζήτηση στα πρακτικά των συνεδριάσεων του Κοινοβουλίου, δείχνει ότι η ομοιότητα αυτή παρουσιάζεται συχνά και επί σειρά ετών, από το 2005 τουλάχιστον (π.χ. Π. Σγουρίδης, 31/8/2005, Γ. Παπαντωνίου, Τ. Χυτήρης και Μ. Βαρβιτσιώτης, 10/1/2007, Α. Ροντούλης, 16/11/2009, Δ. Κρεμαστινός, 20/9/2010, Κ. Αίβαλιώτης, 17/10/2010). Πάντως, η δημοσίευση στον Τύπο άρθρων για το ζήτημα αυτό μόλις μια πενταετία πριν, ήταν κάτι σπάνιο έως ανύπαρκτο. Η απόσταση από το μηδενικό δημοσιογραφικό ενδιαφέρον για το ζήτημα, μέχρι την εκτενή κάλυψή του διανύθηκε μέσα σε λίγα χρόνια. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέσα στους 8 πρώτους μήνες του 2012 δημοσιεύτηκαν 56 άρθρα. Με δεδομένη τη σχετική ροή, αναμένεται ότι ως το τέλος του έτους ο αριθμός αυτός θα ξεπεράσει τα 65 άρθρα.

Όπως προκύπτει από σχετική βιβλιογραφική επισκόπηση, οι διεθνείς κατατάξεις των πανεπιστημίων – ή γενικότερα η εμφάνιση ειδησεογραφίας για την «αποδοτικότητα» ή την «αποτελεσματικότητα» των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στον Τύπο – και η αξιοποίησή τους για πολιτικούς σκοπούς δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο. Παρουσιάζεται και σε άλλες χώρες, όπως για παράδειγμα στην Αγγλία, τη Γαλλία ή την Αυστραλία, ενώ η πολιτική τους αξιοποίηση έχει διαπιστωθεί με σαφήνεια από τους ερευνητές (βλ. Yorke, 2001 και Yorke, 2003· Salmi & Saroyan, 2007· Saisana, d’Hombres & Saltelli, 2011· Potts, 2012). Επιπλέον, όπως διαπιστώνεται στη διεθνή βιβλιογραφία, οι κατατάξεις αυτές χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο για σκοπούς άλλους από εκείνους για τους οποίους δημιουργήθηκαν, ενώ συχνά τους αποδίδεται σημασία πολύ μεγαλύτερη από εκείνη που επιτρέπουν τα ίδια τα δεδομένα στα οποία στηρίζονται (πρβλ. Locke, 2011: 201). Έτσι, ερευνη-

τές όπως η Teichler (2011: 259), υποστηρίζουν ότι ο βασικός λόγος για τον οποίο έχουν προσελκύσει την προσοχή της ακαδημαϊκής κοινότητας δεν είναι τόσο η επιστημονική τους αξία, όσο το γεγονός ότι αποτελούν ένα παράδοξο μείγμα αφενός θεωρητικής και μεθοδολογικής ανεπάρκειας και αφετέρου πολιτικής ισχύος και εξουσίας. Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι μία μελέτη του τρόπου με τον οποίο οι διεθνείς κατατάξεις των ΑΕΙ παρουσιάζονται στον ημερήσιο Τύπο, δεν έχει ακόμη εντοπιστεί στη σχετική ελληνική ή διεθνή βιβλιογραφία.

Η σημασία ανάλογων μελετών προκύπτει από την κεντρική θέση που καταλαμβάνουν στην κοινωνία τα μέσα μαζικής επικοινωνίας γενικά και ειδικότερα η δημοσιογραφία, ως κατεξοχήν «νεωτερική μορφή ρηματικής συγκρότησης των επίκαιρων γεγονότων» (Πλειός, 2011), δηλαδή ως μία μορφή ανακατασκευής και αναπαράστασης των επίκαιρων γεγονότων μέσω του γραπτού και προφορικού λόγου. Η δημοσιογραφία, με άλλα λόγια, αποτελεί μια μορφή παραγωγής περιεχομένου ειδικής κατηγορίας, η οποία έχει ιδιαίτερη θεματολογία, δικούς της κώδικες και αφηγηματική οργάνωση και συνδέεται με όλα τα βασικά υποσυστήματα της κοινωνίας, από την οικονομία και την πολιτική, μέχρι τον πολιτισμό και τα συστήματα κοινωνικών σχέσεων και συμπεριφορών (Πλειός, 2011). Για παράδειγμα, η στάση των πολιτικών και ο λόγος που αναπτύσσουν για τις διεθνείς κατατάξεις, είναι ένα είδος κοινωνικής συμπεριφοράς, το οποίο – όπως ήδη αναφέρθηκε – συνδέεται με τον τρόπο παρουσίασης των κατατάξεων αυτών από τον ηλεκτρονικό και έντυπο Τύπο.

Από την οπτική αυτή, ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζονται οι διεθνείς κατατάξεις των ΑΕΙ στον ημερήσιο Τύπο, όχι μόνο δεν θα μπορούσε να είναι αξιολογικά ουδέτερος, αλλά είναι οργανικά ενταγμένος σε ένα ευρύτερο πεδίο ιδεολογικών αντιπαραθέσεων, καθώς η δημοσιογραφία αποτελεί ένα πεδίο όπου η ιδεολογία γίνεται αντικείμενο επεξεργασίας και συστηματοποίησης (Πλειός, 2011). Επομένως, ο λόγος που παράγει ο Τύπος για τις διεθνείς κατατάξεις των ελληνικών ΑΕΙ – πέρα από την όποια αναπαραγωγή ή κατασκευή μιας γενικής (θετικής ή αρνητικής) «εικόνας» για αυτά – αποτελεί ταυτόχρονα επεξεργασία και συστηματοποίηση των αντιλήψεων σχετικά με την ουσία των ακαδημαϊκών δραστηριοτήτων και την αποστολή τους, τον προσδιορισμό τι συνιστά επιστήμη και τι εκπαιδευτική διαδικασία, τι είναι το πανεπιστήμιο, ποιες οι λειτουργίες του και ποια η αποστολή του στη σύγχρονη κοινωνία. Με άλλα λόγια, ο λόγος που παράγει ο Τύπος για το συγκεκριμένο θέμα, αποτελεί εξειδίκευση των ιδεολογικών λειτουργιών που επιτελεί η δημοσιογραφία στο συγκεκριμένο πεδίο το οποίο συνιστά η θεματολογία για τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Επομένως, η ανάλυση της ειδησεογραφίας και αρθρογραφίας για το συγκεκριμένο θέμα, αναμένεται ότι θα διευκρινίσει τα βασικά χαρακτηριστικά που διακρίνουν τη στάση του Τύπου και τις βασικές ιδεολογικές αρχές που διατυπώνει, τόσο σε σχέση με τις πολιτικές επιλογές για την ανώτατη εκπαίδευση, όσο και σε σχέση με τον ίδιο το θεσμό.

Οι διεθνείς κατατάξεις

Οι καταβολές των διεθνών κατατάξεων των ΑΕΙ εντοπίζονται στα συστήματα πιστοποίησης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, τα οποία σύμφωνα με τον Woodhouse (2004) αναπτύχθηκαν στις ΗΠΑ στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα. Σημείο καμπής στην ανάπτυξη των συστημάτων αυτών θεωρείται το 1991, όταν δημιουργήθηκε το Διεθνές Δίκτυο Αρχών Διασφάλισης Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (International Network of Quality Assurance Agencies in Higher Education – INQAAHE). Το δίκτυο αυτό περιλαμβάνει 242 μέλη (Αρχές Διασφάλισης Ποιότητας) από 93 χώρες στις πέντε ηπείρους και 35 ατομικά μέλη από 24 χώρες, ενώ από την Ελλάδα δεν συμμετέχει κανένας φορέας. Το δίκτυο αναγνωρίζεται πλέον από την UNESCO, και είναι χαρακτηριστικό, ότι από τους έξι φορείς που δημοσιεύουν διεθνείς κατατάξεις, συμμετέχει μόνο ένας (Higher Education Evaluation & Accreditation Council of Taiwan – HEEACT). Αυτό δεν είναι τυχαίο, καθώς το δίκτυο αυτό αναγνωρίζει ως πλήρη μέλη του μόνο φορείς που είναι Αρχές Διασφάλισης Ποιότητας και όχι «οίκους αξιολόγησης». Για το λόγο αυτό, κανένας από τους φορείς που παράγουν εμπορικές κατατάξεις δεν είναι μέλος του. Οι πιο γνωστοί φορείς που δημοσιεύουν διεθνείς κατατάξεις είναι οι εξής:

1. Academic Ranking of World Universities (ARWU) – Center for World-Class Universities & Institute of Higher Education του πανεπιστημίου Jiao Tong της Σαγκάης (η γνωστή «λίστα της Σαγκάης)
2. Times Higher Education World University Rankings (THE)
3. Webometrics (Spanish National Research Council – CSIC)
4. Quacquarelli Symonds World University Rankings (QS)
5. Leiden Ranking (Centre for Science and Technology Studies – CWTS, του πανεπιστημίου Leiden)
6. Performance Ranking of Scientific Papers for World Universities (Higher Education Evaluation & Accreditation Council of Taiwan – HEEACT)

Στη διεθνή βιβλιογραφία καταγράφεται ο προβληματισμός για την εγκυρότητα και την αξιοπιστία των διεθνών κατατάξεων των πανεπιστημίων.

1. Ορισμένοι ερευνητές τονίζουν ότι τα συστήματα αυτά διαφοροποιούν μονοδιάστατα τα ιδρύματα που εξετάζουν. Δεν λαμβάνουν υπόψη την οριζόντια διάσταση της διαφοροποίησης, αλλά μόνο την κάθετη. Ως αποτέλεσμα, δημιουργούν ιεραρχικές ταξινομήσεις οι οποίες παραβλέπουν εντελώς την ετερογένεια των στόχων και της αποστολής που αναλαμβάνουν τα διάφορα ιδρύματα (Teichler, 2011· Shore, 2010). Βασικό – και άλυτο μέχρι στιγμής – πρόβλημα αποτελεί η υποβάθμιση της ετερογένειας, που είναι όμως σημαντική για την ανάπτυξη της επιστήμης και της καινοτομίας.
2. Άλλοι, επισημαίνουν ότι τα συστήματα διεθνούς κατάταξης δεν λαμβάνουν υπόψη τους περιβαλλοντικούς, δηλαδή τους ιδιαίτερους μακροκοινωνικούς παράγοντες (π.χ. τις διαφορετικές ανάγκες των διαφορετικών κοινωνιών, την ποικιλία της ιστορικής εξέλιξης, την ποικιλία των τρόπων με τους οποίους σε κάθε διαφορετική κοινωνία εντάσσεται η ανώτατη εκπαίδευση, τη διαφορετική αποστολή που μπορεί να έχει το κάθε ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα κ.λπ.). Ως αποτέλεσμα, είναι ιδιαίτερα μεροληπτικές, διότι κατατάσσουν τα ιδρύματα από την οπτική ορισμένης μόνο κοινωνικής πραγματικότητας (Shore, 2010). Παραβλέποντας την επίδραση εξωτερικών παραγόντων, τα συστήματα κατάταξης μεροληπτούν υπέρ συγκεκριμένων χωρών και υπέρ μίας μόνο γλωσσικής κοινότητας.
3. Μία άλλη ομάδα επικριτών εστιάζει στο γεγονός ότι καθώς ένας συγκεντρωτικός δείκτης κατάταξης εξ ορισμού ενέχει απώλεια σημαντικής πληροφορίας, τα συστήματα διεθνούς κατάταξης των ΑΕΙ στην ουσία δεν έχουν καμία χρησιμότητα για τις ομάδες αναφοράς τους και τα εμπλεκόμενα μέρη: οι υποψήφιοι φοιτητές δεν λαμβάνουν καμία ουσιαστική πληροφορία για την ειδικότητα που θέλουν να σπουδάσουν, τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας πιέζονται να λάβουν για τα ιδρύματα και την ακαδημαϊκή τους δραστηριότητα άστοχες και συχνά από πολλές απόψεις ζημιογόνες αποφάσεις, ενώ κυβερνήσεις, διεθνείς και υπερεθνικοί οργανισμοί με αποφασιστικές λειτουργίες στο σχεδιασμό και την υλοποίηση της πολιτικής για την ανώτατη εκπαίδευση, αποπροσανατολίζονται από δείκτες που έχουν επιφανειακή μόνο εγκυρότητα. Ως αποτέλεσμα, οδηγούνται σε λανθασμένες αποφάσεις οι οποίες όμως έχουν πολύ σοβαρές αρνητικές συνέπειες για την εκπαίδευση και την έρευνα, καθώς και για τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων.

4. Τέλος, δεν απουσιάζουν από τη διεθνή βιβλιογραφία και οι αναλύσεις που εστιάζουν στις μεθοδολογικές και θεωρητικές ανεπάρκειες της κατασκευής δεικτών και των μετρήσεων, αλλά κυρίως του υπολογισμού συγκεντρωτικών δεικτών. Οι ανεπάρκειες εντοπίζονται στη μεροληψία όσον αφορά τις προϋποθέσεις συμπερίληψης στις κατατάξεις, τις δημοσιεύσεις, τη γλώσσα, το επιτελούμενο έργο και άλλες διαστάσεις της λειτουργίας των ιδρυμάτων που εξετάζονται. Για παράδειγμα, παραβλέπουν την ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου και μετρούν μόνο την ποσότητα του ερευνητικού έργου ή το μέγεθος του ιδρύματος, ή παραβλέπουν τις πολύπλευρες σχέσεις με τις τοπικές κοινωνίες και μετρούν μόνο την ποσότητα των συνεργασιών με επιχειρήσεις. Τελικά, οι ανεπάρκειες εντοπίζονται στις θεμελιώδεις αντιλήψεις με τις οποίες κατασκευάζονται οι κλίμακες αυτές και οι οποίες απαντούν με συγκεκριμένο τρόπο στα ερωτήματα τι συνιστά πανεπιστήμιο, τι επιστημονική γνώση, τι ανώτατη εκπαίδευση, ποια είναι η αποστολή τους και ποιες οι κοινωνικές τους λειτουργίες. Δύο επιπλέον ζητήματα που θα μπορούσαν να αναφερθούν για τις μεθοδολογικές ανεπάρκειες, αφορούν το ζήτημα της διαχρονικής συγκρισιμότητας των μετρήσεων και το ζήτημα της εγκυρότητάς τους.

Για το πρώτο ζήτημα, όπως έχει διαπιστωθεί στη διεθνή βιβλιογραφία (π.χ. Salmi & Saroyan, 2007), επειδή τα συστήματα διεθνούς κατάταξης δεν είναι στατικά, δημιουργείται σοβαρό πρόβλημα διαχρονικής σύγκρισης των πορισμάτων τους. Έτσι, η μεταβολή στη θέση που καταλαμβάνει ένα ίδρυμα στην ιεραρχική κατάταξη δεν είναι πάντα σαφές εάν προκύπτει από μεταβολή στους συντελεστές βαρύτητας των συγκεντρωτικών δεικτών ή από μεταβολές που συντελέστηκαν στο ίδιο το ίδρυμα. Για παράδειγμα, η άνοδος του Πανεπιστημίου της Κρήτης στην κατάταξη *Times Higher Education* το 2011, οφείλεται στη μεταβολή του συντελεστή βαρύτητας για την απήχηση του ερευνητικού έργου (*Τα Νέα*, 5/12/2011). Ο Bowden (2000) διαπίστωσε ότι για την κατάταξη των *Times*, ο τρόπος υπολογισμού άλλαξε τέσσερις φορές στο διάστημα 1992-1997, ενώ η Clarke (Salmi & Saroyan, 2007) στην ανάλυσή της για την κατάταξη του *US News* διαπίστωσε οι αλλαγές στον τρόπο υπολογισμού σε διάστημα έξι ετών οφείλονταν κατά μεγάλο μέρος στην απόδοση διαφορετικής βαρύτητας στους δείκτες, όπως επίσης σε αλλαγές της μεθοδολογίας και των ορισμών. Όμως, ακόμα και αν υπήρχε ένας κοινός διαχρονικός τρόπος υπολογισμού των δεικτών, η εφαρμογή του θα συναντούσε σημαντικές δυσκολίες, με δεδομένες τις μεταβολές στη δομή και τις λειτουργίες των θεσμών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της δυστοκίας είναι η

πολυσυζητημένη υπόθεση διαγραφής των δύο πανεπιστημίων του Βερολίνου (Freie Universität και Humboldt-Universität) από την κατάταξη ARWU («λίστα της Σαγκάης») του 2007, λόγω της αδυναμίας να ενταχθεί ο Albert Einstein, καθώς και άλλοι κάτοχοι βραβείου Νόμπελ, σε κάποιο από τα δύο ΑΕΙ, αφού η Γερμανία είναι πλέον ενωμένη. Βέβαια, το παράδειγμα αυτό είναι ακραίο, δεδομένου ότι η λίστα της Σαγκάης θεωρείται η πλέον προβληματική μεθοδολογικά (Billaut, Bouyssou & Vincke, 2010· Aguillo et al., 2010· Harvey, 2008· Taylor & Braddock, 2007· Saisana, d’Hombres & Saltelli, 2011· Tambi, Ghazali, & Yahya, 2008· Tofallis, 2012). Πάντως, κοινή διαπίστωση πολλών ερευνητών είναι ότι υπάρχει εγγενής αδυναμία για στοιχειωδώς αξιόπιστες διαχρονικές συγκρίσεις της θέσης που καταλαμβάνει το κάθε ίδρυμα.

Για το ζήτημα της εγκυρότητας, θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν είναι καθόλου σαφές – πέρα από την επιφανειακή εγκυρότητα (*face validity*) που ενδεχομένως παρουσιάζουν – με ποιους τρόπους έχουν ελεγχθεί οι άλλες διαστάσεις της εγκυρότητας οι οποίες είναι απαραίτητο να λαμβάνονται υπόψη για την κατασκευή οποιαδήποτε επιστημονικά συγκροτημένης κλίμακας. Οι επιχειρήσεις που παράγουν εμπορικές κατατάξεις δεν διευκρινίζουν τίποτε σχετικά με την εγκυρότητα περιεχομένου (*content validity*) των κλιμάκων που δημοσιεύουν, τη διακρίνουσα και τη συγκλίνουσα εγκυρότητά τους (*discriminant* και *convergent validity*, αντίστοιχα), την εγκυρότητα πρόβλεψης (*predictive validity*), καθώς και την εγκυρότητα της θεωρητικής κατασκευής (*construct validity*), την οποία υποτίθεται ότι μετρούν.

Τέλος, σημαντικό πρόβλημα, αλλά σοβαρό ως προς τη διαπίστωση του βασικού προσανατολισμού και των αρχών στις οποίες στηρίζεται κάθε διεθνής κατάταξη, είναι ο αυθαίρετος προσδιορισμός των συντελεστών βαρύτητας για τους διαφορετικούς συγκεντρωτικούς δείκτες (βλ. π.χ. Salmi & Saroyan, 2007). Αυτό το πρόβλημα συνδέεται επίσης και με την παράβλεψη της αναγκαίας ετερογένειας των ιδρυμάτων η οποία αφορά την ετερογένεια των κοινωνικών αναγκών, δηλαδή των κοινωνιών που υπηρετούν, αλλά και τους ιδιαίτερους περιβαλλοντικούς παράγοντες οι οποίοι αγνοούνται συστηματικά και απαλείφονται εξ ορισμού από κάθε ιεραρχική κατάταξη.

Οι εμπορικές κατατάξεις αποτελούν ένα ευπώλητο εργαλείο μάρκετινγκ, σε αντίθεση με τη διαδικασία αξιολόγησης των ιδρυμάτων, που είναι κάτι διαφορετικό και θα πρέπει να διακρίνεται σαφώς από τις πρώτες. Η διαπίστωση στη διεθνή βιβλιογραφία ότι οι κατατάξεις αυτές είναι μία νέα, αναπτυσσόμενη βιομηχανία (Salmi & Saroyan, 2007), δεν είναι κα-

θόλου υπερβολική. Αν ληφθούν υπόψη οι αναλύσεις που αφορούν τις ιδιομορφίες των αγαθών πιστοποίησης – όπως είναι οι υπηρεσίες εκπαίδευσης – και οι σημαντικές τους διαφορές σε σύγκριση με τα αγαθά αναζήτησης ή εμπειρίας (βλ. Darby & Karni, 1973), δεν είναι δύσκολο να διαπιστωθεί ότι πρόκειται για μία βιομηχανία διαμεσολάβησης, οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές λειτουργίες της οποίας είναι ιδιαίτερα προβληματικές, όταν υπερβαίνουν τα όρια της εμπορικής επικοινωνίας. Αυτό συμβαίνει επειδή οι διεθνείς κατατάξεις ως εργαλείο μάρκετινγκ, δεν είναι καθόλου ασφαλείς για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων που αφορούν τον προσανατολισμό και τη στρατηγική του εκάστοτε ακαδημαϊκού ιδρύματος και είναι ιδιαίτερα επισφαλείς για τη λήψη αποφάσεων που αφορούν το σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης στο σύνολό του. Για τους λόγους αυτούς, στη συγκριτική ανάλυση των συστημάτων κατάταξης την οποία εκπόνησε η Ευρωπαϊκή Ένωση Πανεπιστημίων, επισημαίνεται με σαφήνεια ότι δεν είναι σωστό να παίρνει κανείς πολύ σοβαρά τις εμπορικές κατατάξεις (Rauhvargers, 2011: 66-67). Είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικό ότι η ανάλυση αυτή προσδιορίζει υποτιμητικά τις πληροφορίες που παρέχουν ως «επιχειρηματικού τύπου» (*business-like*). Επίσης, αναλυτές του ΟΟΣΑ έχουν αναδείξει τα προβλήματα αξιοπιστίας και εγκυρότητας των κλιμάκων κατάταξης, οι οποίες αγνοούν παντελώς την οριζόντια διάσταση της αξιολόγησης και περιορίζονται μόνο στην κάθετη, καταλήγοντας με τον τρόπο αυτό στην απώλεια πολύ σημαντικής πληροφορίας σχετικά με την ποιότητα του επιτελούμενου εκπαιδευτικού έργου (βλ. π.χ. Marginson & van der Wende, 2007: 55-62). Όπως δείχνουν οι συγκριτικές αναλύσεις, κάθε σύστημα κατάταξης προσδιορίζεται από τους σκοπούς για τους οποίους κατασκευάστηκε, ενσωματώνοντας τις μεροληψίες που διαμορφώνονται από παραδοχές και αξίες ενσωματωμένες στις συγκρίσεις και τους υπολογισμούς. Επομένως, τα ζητήματα που αφορούν τις διεθνείς κατατάξεις δεν είναι κυρίως «τεχνικού» χαρακτήρα, αλλά πολιτικού και κοινωνικού. Με την έννοια αυτή, ο δημόσιος λόγος για τις διεθνείς κατατάξεις έχει ιδιαίτερη σημασία.

Ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις

Προηγούμενη εμπειρία από την ανάλυση του δημοσιογραφικού λόγου σε επιστημονικά, οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά θέματα, δείχνει ότι κατά κανόνα είναι εξαιρετικά δύσκολο να είναι αμερόληπτος και να τον χαρακτηρίζει η πληρότητα σε ό,τι αφορά την παρουσίαση των θεμάτων, για μια σειρά από λόγους που δεν είναι δυνατό να αναλυθούν εδώ. Υποθέτουμε, επομένως, ότι μεροληπτικός και ελλιπής θα είναι και ο δημοσιογραφικός

λόγος που αφορά τα συστήματα διεθνούς κατάταξης των ελληνικών ΑΕΙ. Όπως έχει φανεί μέχρι τώρα, η στάση των κυρίαρχων μέσων μαζικής επικοινωνίας, είναι θετική απέναντι στις κρατούσες πολιτικές επιλογές, συμπεριλαμβανομένων των θεμάτων που αφορούν την ανώτατη εκπαίδευση. Υποθέτουμε, επομένως, ότι και στο ζήτημα των διεθνών κατατάξεων ο λόγος τους θα είναι προσανατολισμένος στην ανεπιφύλακτη υιοθέτησή τους, ενώ θα είναι κριτικός μόνο στο βαθμό που ευνοείται η υπονόμηση του δημόσιου πανεπιστημίου. Η υπόθεση αυτή στηρίζεται, επίσης, στην παρατήρηση της συμμετοχής τους στις κατά καιρούς εκστρατείες συκοφάντησης και υποβάθμισης της ακαδημαϊκής κοινότητας. Παράλληλα, ο δημοσιογραφικός λόγος για τις διεθνείς κατατάξεις δεν μπορεί να είναι ανεξάρτητος από την ευρύτερη τάση της ενημερωδιασκεδαστικής σύγκλισης η οποία παρατηρείται στην ειδησεογραφία (Πλειός, 2006). Υποθέτουμε, επομένως, ότι ο λόγος για τις διεθνείς κατατάξεις θα παρουσιάζει στοιχεία ενημερωδιασκεδαστικής σύγκλισης, απευθυνόμενος έτσι κυρίως στη συναισθηματική και λιγότερο στην ορθολογική διάσταση της ανάγνωσης και της πρόσληψης των σχετικών δημοσιευμάτων. Τέλος, υποθέτουμε ότι ο λόγος για τις κατατάξεις αυτές αφενός θα υποβάλει την ανεπιφύλακτη αποδοχή των μονοδιάστατων συστημάτων κατάταξης, αφετέρου θα τα προπαγανδίζει ως απολύτως έγκυρα, αξιόπιστα και καθολικά αποδεκτά, ενώ θα υποβαθμίζει ή θα αποσιωπά τις μεθοδολογικές τους αδυναμίες, καθώς επίσης τις σημαντικές αρνητικές συνέπειες και τα σοβαρά προβλήματα που μπορεί να παρουσιάζει τυχόν προσαρμογή των ΑΕΙ στα κριτήριά τους. Με άλλα λόγια, η υπόθεση που συνοψίζει τις προηγούμενες είναι ότι ο λόγος για τις διεθνείς κατατάξεις των ελληνικών ΑΕΙ στο Τύπο θα είναι πολιτικά προσανατολισμένος. Συνοπτικά, οι παραπάνω υποθέσεις φαίνονται στον Πίνακα 1:

Πίνακας 1. Ερευνητικές υποθέσεις

Ο λόγος για τις διεθνείς κατατάξεις των ελληνικών ΑΕΙ στον Τύπο:
<ul style="list-style-type: none">
• Είναι μεροληπτικός και ελλιπής
• Υιοθετεί ανεπιφύλακτα τις ιεραρχικές κατατάξεις
• Παρουσιάζει στοιχεία ενημερωδιασκέδασης
• Προπαγανδίζει τη μονοδιάστατη αξιολόγηση
• Υποβαθμίζει και αποσιωπά τις μεθοδολογικές αδυναμίες και τις αρνητικές συνέπειες από την υιοθέτηση των ιεραρχικών κατατάξεων
• Είναι πολιτικά προσανατολισμένος

Μέθοδοι και διαδικασίες

Η έρευνα στηρίχθηκε (α) σε πρωτογενές υλικό που προήλθε από αποδελτίωση της σχετικής αρθρογραφίας στον Τύπο και (β) σε μελέτες σχετικές με τις κατατάξεις και την αξιολόγηση των ΑΕΙ. Με τη μέθοδο της κριτικής ανάλυσης λόγου (*critical discourse analysis*) εξετάστηκαν τα κυρίαρχα μοτίβα που αναπαράγονται στον Τύπο σχετικά με τις επιδόσεις των ελληνικών ΑΕΙ στα διεθνή συστήματα κατάταξης και σε αντιπαραβολή – όπου αυτό ήταν δυνατό – με τις πιθανές εναλλακτικές αναγνώσεις των ίδιων των δεδομένων. Παράλληλα, αναζητήθηκαν στοιχεία ενημερωδιασκέδασης και μετρήθηκαν δείκτες αμεροληψίας και πληρότητας.

Η κριτική ανάλυση λόγου έχει αποδειχθεί ισχυρό εργαλείο για τον εντοπισμό, την καταγραφή και την ανάλυση στερεοτύπων τα οποία παράγονται και αναπαράγονται σε γραπτά κείμενα ή στον προφορικό λόγο. Έχει δε αξιοποιηθεί ιδιαίτερα στην ανάλυση της ειδησεογραφίας και της αρθρογραφίας στον ημερήσιο Τύπο, προκειμένου να αναλυθούν η επεξεργασία και η αναπαραγωγή της ιδεολογίας, διαδικασίες που συντελούνται – μεταξύ άλλων – και μέσω της δημοσιογραφίας (πρβλ. Πλειός, 2011). Σε αυτό το πλαίσιο, τα στερεότυπα αποτελούν απλά έως απλοϊκά, αλλά οπωσδήποτε μονοσήμαντα ιδεολογικά σχήματα, με τη βοήθεια των οποίων ερμηνεύεται και ταυτόχρονα κατασκευάζεται η πραγματικότητα. Εξάλλου, καθώς – όπως αναφέρθηκε ήδη – οι διεθνείς κατατάξεις αποτελούν ένα παράδοξο μείγμα που περιλαμβάνει στοιχεία πολιτικής ισχύος και εξουσίας, η κριτική ανάλυση του λόγου που διατυπώνεται για αυτές είναι ιδανική, αφού πρόκειται για ένα είδος «αναλυτικής μελέτης του λόγου που εξετάζει πρωτίστως τον τρόπο με τον οποίο θεσπίζονται και αναπαράγονται η κοινωνική κατάχρηση της εξουσίας, η κυριαρχία και η ανισότητα, αλλά και οι τρόποι αντίστασης σε αυτές μέσω του γραπτού και προφορικού λόγου στα κοινωνικά και πολιτικά συμφραζόμενα» (van Dijk, 2001). Για το λόγο αυτό, έχει τύχει ευρείας εφαρμογής στην ανάλυση του λόγου των μέσων μαζικής επικοινωνίας, των συνθηκών παραγωγής και αναπαραγωγής των έμφυλων και φυλετικών διακρίσεων, αλλά και ιδιαίτερων ειδών λόγου, όπως ο λόγος που αναπτύσσεται στη δικαστική αίθουσα, ο ιατρικός λόγος, ο παιδαγωγικός λόγος, κ.ά. (van Dijk, 2001).

Η έρευνα περιορίστηκε στο περιεχόμενο των κειμένων χωρίς να επεκταθεί στην ανάλυση της πλαisiώσής τους (θέση του κειμένου μέσα στο έντυπο και τη σελίδα, συμπαράθεση με άλλα κείμενα και άλλη θεματολογία, παρουσία εικόνων ή διαφημίσεων, κ.λπ.). Με άλλα

λόγια, δεν πρόκειται για μία γενική ανάλυση περιεχομένου, αλλά για ανάλυση εστιασμένη στο λόγο των αρθρογράφων για τις διεθνείς κατατάξεις των ΑΕΙ. Όπως συμβαίνει σε μία τυπική έρευνα από την οπτική της κριτικής ανάλυσης λόγου, διερευνήθηκε η χρήση ρητορικών σχημάτων, όπως τα άρρητα δεδομένα, η γενίκευση, η υποβάθμιση-αποσιώπηση, η υπερβολή, ο υπαινιγμός, η ειρωνεία και άλλα, καθώς και η στρατηγική των επιχειρημάτων και της παρουσίασης, στοιχεία που χρησιμοποιούνται προκειμένου να εντοπιστούν αφενός η βασική θεματολογία στην οποία εστιάζει ο υπό εξέταση λόγος, και αφετέρου τα βασικά χαρακτηριστικά του τρόπου με τον οποίο αναπαριστά την πραγματικότητα (πρβλ. Μπαλτζής & Οικονόμου, 2002). Στην προκειμένη περίπτωση, η μέθοδος προσαρμόστηκε ώστε να είναι δυνατή η κριτική ανάλυση του λόγου των εφημερίδων σχετικά με τις διεθνείς κατατάξεις των ελληνικών ΑΕΙ.

Επειδή η υπόθεση η οποία ελέγχεται είναι ότι η παρουσίαση διεθνών κατατάξεων των ΑΕΙ στον Τύπο είναι κατά κανόνα μεροληπτική και ελλιπής, ενώ παράλληλα στοχεύει μάλλον στη συναισθηματική επίδραση στο αναγνωστικό κοινό, παρά στην κινητοποίηση των γνωστικών του λειτουργιών και της ορθολογικής, κριτικής πρόσληψης, θεωρήθηκε ότι θα περιλαμβάνει και στοιχεία της ενημερωδιασκεδαστικής σύγκλισης (πρβλ. Πλειός, 2006). Για το λόγο αυτό, εκτός από τα ρητορικά σχήματα, τη στρατηγική επιχειρημάτων και παρουσίασης που αποκαλύπτουν τη θεματολογία και τα παραγόμενα ή αναπαραγόμενα στερεότυπα, εξετάστηκαν επίσης ο τύπος και ο τόνος του λόγου. Σε ό,τι αφορά το τύπο του λόγου, εξετάστηκε κατά πόσο είναι περιγραφικός, αξιολογικός, ή συνδυασμός των δύο, οπότε και προσδιορίζεται ως προπαγανδιστικός. Για τον τόνο του λόγου, εξετάστηκε κατά πόσο είναι θετικός, αρνητικός ή ουδέτερος, αναφορικά τόσο με τις κατατάξεις τις οποίες παρουσιάζει, όσο και με τα ελληνικά ΑΕΙ. Για τα στοιχεία της ενημερωδιασκεδαστικής σύγκλισης, η έρευνα στηρίχθηκε σε αντίστοιχη ανάλυση του τηλεοπτικού δημοσιογραφικού λόγου (βλ. Πλειός, 2006).

Για τον έλεγχο της μεροληψίας, εξετάστηκε κατά πόσο το κάθε κείμενο αναφέρει περισσότερες από μία κατατάξεις, λαμβάνοντας όμως υπόψη και το είδος της αναφοράς σε αυτές (δηλαδή κατά πόσο δεν μεροληπτεί υπέρ εκείνης που παρουσιάζει) και κατά πόσο αναφέρει κριτικές που έχουν διατυπωθεί είτε για την κατάταξη ή τις κατατάξεις που παρουσιάζει, είτε για τις κατατάξεις γενικά. Για να ελεγχθεί η πληρότητα της ενημέρωσης, εξετάστηκε αν αναφέρονται οι περιορισμοί της εκάστοτε κατάταξης ή των κατατάξεων που παρουσιάζονται, οι βασικοί τους δείκτες και οι σκοποί για τους οποίους έχουν κατασκευαστεί. Τα

στοιχεία αυτά, θεωρήθηκε ότι είναι σημαντικά, δεδομένου ότι απαντούν στο ερώτημα κατά πόσο το κείμενο συμβάλλει ώστε οι ομάδες αναφοράς (υποψήφιοι φοιτητές, γονείς, πολιτικοί, μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας και ακαδημαϊκές αρχές) να σχηματίσουν ολοκληρωμένη εικόνα για την εκάστοτε κατάταξη ή τις κατατάξεις στις οποίες αναφέρεται το δημοσίευμα.

Επομένως, οι μέθοδοι που αξιοποιήθηκαν περιλαμβάνουν τόσο ποσοτικές μετρήσεις, όσο και ποιοτικές αναλύσεις. Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται συνοπτικά οι μέθοδοι που εφαρμόστηκαν.

Πίνακας 2. Συνοπτική παρουσίαση των μεθόδων

Μέθοδοι	Στοιχεία και δείκτες που εξετάστηκαν
Ανάλυση λόγου	Ρητορικά σχήματα Στρατηγική επιχειρημάτων & παρουσίασης
Ανάλυση ενημερωδιασκέδασης	Τύπος λόγου (περιγραφικός, αξιολογικός, προπαγανδιστικός) Τόνος λόγου (αρνητικός, θετικός, ουδέτερος)
Μετρήσεις αμεροληψίας	Άλλες κατατάξεις Κριτικές (ειδικά ή γενικά)
Μετρήσεις πληρότητας	Περιορισμοί Βασικοί δείκτες Σκοποί

Ως μονάδα της ανάλυσης ορίστηκε το άρθρο. Η αποδελτίωση έγινε για το χρονικό διάστημα 1/1/2011-2/9/2012 στο σύνολο των εντύπων του ημερήσιου και κυριακάτικου Τύπου. Η βάση δεδομένων αποδελτίωσης του Τύπου από την οποία αντλήθηκαν τα κείμενα είναι αυτή της εταιρίας «Ενημέρωση» (www.apo.gr) και συγκεκριμένα το τμήμα της που αφορά τα ΑΕΙ, τα ΤΕΙ και την ανώτατη εκπαίδευση. Για μέρος του δείγματος έγινε διασταύρωση με αναζήτηση στο διαδίκτυο και σε εφημερίδες που διαθέτουν δυνατότητα αναζήτησης στο αρχείο τους. Η πρόσβαση στη βάση δεδομένων έγινε μέσω του δικτύου του ΠΑΜΑΚ. Οι λέξεις-κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν, μεμονωμένα και σε συνδυασμούς, για τα φίλτρα αναζήτησης ήταν «διεθνής αξιολόγηση/αξιολογήσεις – κατάταξη/κατατάξεις – λίστα/λίστες». Η αναζήτηση των λέξεων-κλειδών έγινε στο πλήρες κείμενο της ειδησεογραφίας/αρθρογραφίας και όχι μόνο στους τίτλους των άρθρων. Για να ελεγχθεί η απόδοση των λέξεων που χρησιμοποιήθηκαν κατά την αναζήτηση, αναγνώστηκαν όλα τα κείμενα του Τύπου που αναφέρονται στα ΑΕΙ και δημοσιεύτηκαν σε τέσσερις τυχαίους μήνες της περιόδου 1/1/2011-2/9/2012. Δεν εντοπίστηκε κείμενο που να μην είχε ήδη επισημανθεί από την

αναζήτηση που προηγήθηκε. Επομένως, μπορεί να θεωρηθεί ότι το δείγμα που συλλέχθηκε αγγίζει το σύνολο των σχετικών δημοσιευμάτων στον ημερήσιο και κυριακάτικο Τύπο.

Το δείγμα της έρευνας

Συνολικά εντοπίστηκαν 87 δημοσιεύματα σχετικά με τις διεθνείς κατατάξεις σε 25 διαφορετικά έντυπα. Πρόκειται για εφημερίδες ημερήσιας, κυριακάτικης και εβδομαδιαίας κυκλοφορίας, στις οποίες περιλαμβάνονται πολιτικές, αθλητικές και οικονομικές εφημερίδες. Λαμβάνοντας υπόψη ότι στην Ελλάδα – με βάση τα στοιχεία του πρακτορείου διανομής Άργος – στις 7/5/2012 κυκλοφορούσαν σε ημερήσια και εβδομαδιαία βάση 21 πολιτικές εφημερίδες, 8 οικονομικές και 11 αθλητικές, το δείγμα θεωρήθηκε επαρκές για μία πρώτη ανάλυση που αφορά τον λόγο για τις διεθνείς κατατάξεις. Τα αναλυτικά στοιχεία του δείγματος φαίνονται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3. Το δείγμα στο διάστημα 1/1/2011-2/9/2012

	Εφημερίδα	2011	2012	Σύνολα
1	Τα Νέα	9	9	18
2	Το Βήμα	6	3	9
3	Η Καθημερινή	2	4	6
4	Ημερησία	1	5	6
5	Αυριανή	2	3	5
6	Ελεύθερος Τύπος	1	4	5
7	Ναυτεμπορική	4	1	5
8	Τύπος Θεσσαλονίκης	1	4	5
9	Espresso	-	2	2
10	Αδέσμευτος Τύπος	1	2	3
11	Μακεδονία	-	3	3
12	Αγγελιοφόρος	-	2	2
13	Έθνος	-	2	2
14	Η Ελλάδα Αύριο	-	2	2
15	Επενδυτής	-	2	2
16	Νίκη της Δημοκρατίας	-	2	2
17	Πριν	-	2	2
18	Focus	1	-	1
19	MetroSport	-	1	1
20	Ελευθεροτυπία*	1	-	1
21	Εξπρές	-	1	1
22	Καρφί	1	-	1
23	Κόσμος	-	1	1
24	Ο Λόγος	1	-	1
25	Ριζοσπάστης	-	1	1
	Σύνολα	31	56	87

* Η εφημερίδα Ελευθεροτυπία έχει διακόψει την κυκλοφορία της.

Για την απήχηση των εφημερίδων, μπορούμε να αναφέρουμε ενδεικτικά ότι σύμφωνα με στοιχεία του πρακτορείου διανομής Άργος (<http://www.argos.net.gr/>), κατά την περίοδο της έρευνας, οι κυκλοφορίες ήταν κατά μέσο όρο και αθροιστικά όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4. Κυκλοφορίες εφημερίδων στο διάστημα 1/1/2011-2/9/2012

Εφημερίδες	Φύλλα
Πρωινές-Απογευματινές	120.000-130.000
Κυριακάτικες	650.000-670.000
Εβδομαδιαίες	50.000-70.000

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μία εφημερίδα σπάνια διαβάζεται μόνο από ένα άτομο. Συνήθως διαβάζεται δύο ή τρία και συχνά από ολόκληρη την οικογένεια. Επομένως, θα πρέπει οι κυκλοφορίες που παρουσιάζει ο Πίνακας 4 να πολλαπλασιαστούν αντίστοιχα, ώστε να προκύψει μία κατά προσέγγιση εικόνα του πλήθους των αναγνωστών. Εξάλλου, είναι αδύνατο να υπολογιστεί πόσα επιπλέον άτομα διαβάζουν τις εφημερίδες, όταν αυτές είναι αναρτημένες στα περίπτερα ή εκτίθενται στους πάγκους.

Με βάση τον Πίνακα 3, μπορούν να διατυπωθούν τρεις πρώτες παρατηρήσεις. Πρώτο, τα δημοσιεύματα αυξήθηκαν σημαντικά για τους πρώτους οκτώ μήνες του 2012. Από 31 που ήταν για ολόκληρο το 2011, κυκλοφόρησαν 56 μόνο μέχρι τις αρχές Σεπτεμβρίου του 2012. Δεύτερο, τα περισσότερα άρθρα συγκεντρώνονται στις εφημερίδες του συγκροτήματος Λαμπράκη (*Τα Νέα* και με μεγάλη διαφορά *Το Βήμα*). Ακολουθούν η *Καθημερινή* και η *Ημερησία* και κατόπιν μία ομάδα εφημερίδων που περιλαμβάνει την *Αυριανή*, τον *Ελεύθερο Τύπο*, τη *Ναυτεμπορική* και τον *Τύπο Θεσσαλονίκης*. Τρίτο, το θέμα των διεθνών κατατάξεων των ελληνικών ΑΕΙ εμφανίζεται και σε εφημερίδα εντελώς άσχετη με πολιτικά ή ακαδημαϊκά θέματα (π.χ. *MetroSport*).

Ευρήματα – συζήτηση

Η ροή των σχετικών δημοσιευμάτων ποικίλει και κορυφώνεται σε δύο περιόδους: (α) τους μήνες που παρουσιάζονται οι γνωστότερες διεθνείς κατατάξεις των ΑΕΙ και (β) τους μήνες συζήτησης στη Βουλή και ψήφισης νέων νομοσχεδίων για τα ΑΕΙ. Για παράδειγμα, την περίοδο Ιουλίου-Αυγούστου 2012, όταν αφενός ψηφίστηκε ο Ν4076/2012 και ταυτόχρονα δημοσιεύτηκαν οι κατατάξεις ARWU (γνωστή ως «λίστα της Σαγκάης») και

Webometrics, εμφανίζεται το ρεκόρ των 24 άρθρων σχετικών με τις διεθνείς κατατάξεις των ΑΕΙ (βλ. Πίνακα 5). Από το σύνολο αυτών των 24 άρθρων που δημοσιεύτηκαν σε 28 μέρες, δύο τηρούν ουδέτερη στάση απέναντι στα ελληνικά ΑΕΙ και τις διεθνείς κατατάξεις, 10 θεωρούν ως αποτυχία τις θέσεις κατάταξης των ελληνικών ΑΕΙ, ενώ 10 τις θεωρούν επιτυχία.

Πίνακας 5. Δημοσιεύματα στο διάστημα Ιούλιος-Αύγουστος 2012

Ημερομηνία	Εφημερίδα	
1/7/2012	Αυριανή	1
4/8/2012	Επενδυτής	2
16/8/2012	Αυριανή	3
	Τα Νέα	4
17/8/2012	Τα Νέα (2 άρθρα)	5 & 6
	Η Καθημερινή	7
	Τύπος της Θεσσαλονίκης	8
18/8/2012	Η Καθημερινή	9
	Ελεύθερος Τύπος	10
	Πριν	11
19/8/2012	Τύπος Σαββατοκύριακου	12
21/8/2012	Η Ελλάδα Αύριο	13
22/8/2012	Έθνος	14
	Ημερησία	15
	Τα Νέα	16
23/8/2012	Αγγελιοφόρος	17
	Αδέσμευτος	18
	Αυριανή	19
	Έθνος	20
	Ελεύθερος Τύπος	21
	Η Ελλάδα Αύριο	22
	Μακεδονία	23
	Τύπος της Θεσσαλονίκης	24

Μία πρώτη διαπίστωση που μπορεί να κάνει κανείς όταν εξετάζει τη σχετική ειδησεογραφία και αρθρογραφία, είναι ότι το θέμα των διεθνών κατατάξεων δεν παρουσιάζεται ως επιστημονικό. Σε αντίθεση με τη θεματολογία που αφορά την υγεία ή τις φυσικές επιστήμες, η οποία αποτελεί ειδική κατηγορία αρθρογραφίας και ειδησεογραφίας, τα θέματα που αφορούν τις διεθνείς κατατάξεις των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων εμφανίζονται – σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση των ίδιων των εφημερίδων – στην κατηγορία των διεθνών ειδήσεων, στο πολιτικό ή στο κοινωνικό ρεπορτάζ, σε συνεντεύξεις από μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας και φυσικά στα άρθρα γνώμης, οι συγγραφείς των οποίων είναι δημοσιογράφοι και μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας. Η θέση αυτή των ειδήσεων και της αρθρογραφίας για τις διεθνείς κατατάξεις στην ύλη του Τύπου δείχνει ότι εκλαμβάνονται ως «γεγονός» που δεν επιδέχεται αμφισβήτηση, όπως – για παράδειγμα – ένα τροχαίο ατύχημα και όχι

ως ένα πρόβλημα προς συζήτηση. Ήδη, δηλαδή, η τοποθέτησή τους και η κατά κανόνα απλή αναπαραγωγή των ευρημάτων τους δείχνουν την άκριτη αποδοχή και υιοθέτηση της υπόθεσης ότι οι κατατάξεις αυτές είναι έγκυρες και αξιόπιστες, δεν παρουσιάζουν μεθοδολογικά προβλήματα, ενώ υποβάλλεται και η ιδέα ότι η επιστημονική κοινότητα τις αποδέχεται ανεπιφύλακτα.

Μία δεύτερη διαπίστωση, αφορά το γεγονός ότι οι κατατάξεις εκλαμβάνονται και παρουσιάζονται ανεπιφύλακτα και μεροληπτικά, χωρίς κατά κανόνα να αναφέρονται τα πολλαπλά προβλήματα που παρουσιάζουν σε όλα τα επίπεδα (μεθοδολογίας, αρχών στις οποίες στηρίζονται, συνεπειών που έχουν), από την άποψη των κλιμάκων με βάση τις οποίες καταρτίζονται. Έτσι, ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην επιφανειακή εγκυρότητά τους (*face validity*), που όμως και αυτή σε ελάχιστα άρθρα τίθεται υπό αμφισβήτηση, αποσιωπώνται όλα τα προβλήματα που αφορούν την εγκυρότητα περιεχομένου, τη διακρίνουσα και τη συγκρίνουσα εγκυρότητά τους, την εγκυρότητα πρόβλεψης, καθώς και την εγκυρότητα της θεωρητικής κατασκευής. Συχνά, μάλιστα, τα δημοσιεύματα χρησιμοποιούν τον όρο «εγκυρότητα», με τρόπο που δείχνει ότι οι συγγραφείς τους είτε δεν γνωρίζουν σε τι αναφέρονται, είτε υποβαθμίζουν και αποσιωπούν τα πολλαπλά προβλήματα εγκυρότητας που έχουν εντοπιστεί στις κλίμακες αυτές. Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι μόνο προς το τέλος της περιόδου που καταλαμβάνει το δείγμα αρχίζει να εμφανίζεται πιο συχνά ειδησεογραφία και αρθρογραφία, η οποία δεν αναφέρεται μόνο σε μία διεθνή κατάταξη αλλά σε περισσότερες, επιχειρώντας σε ελάχιστες περιπτώσεις ορισμένες – περιορισμένης εμβέλειας – συγκρίσεις.

Μια τρίτη διαπίστωση είναι ότι οι παρουσιάσεις αυτών καθαυτών των διεθνών κατατάξεων γίνονται σε ένα εντελώς επιφανειακό επίπεδο. Συχνά μένει κανείς με την εντύπωση ότι οι συντάκτες των άρθρων δεν έκαναν τον κόπο να διαβάσουν πέρα από ένα και μοναδικό πίνακα της όποιας διεθνούς κατάταξης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της προσέγγισης αυτής αποτελεί η αρθρογραφία του 2012 σχετικά με την ανάλυση των δεδομένων της κατάταξης *Webometrics* που κατατέθηκε φέτος από το ΔΔΠΑΕ του Πανεπιστημίου Πατρών (ΔΔΠΑΕ, 2012). Η ανάλυση αυτή επισημαίνει, για παράδειγμα, ότι ένας ενδιαφέρον δείκτης θα ήταν η σύγκριση της θέσης ενός ιδρύματος με την αντίστοιχη θέση της Ελλάδας ως προς το ακαθάριστο εθνικό της προϊόν, στο μέτρο που το Πανεπιστήμιο θεωρείται άμεσα συνδεδεμένο με την αγορά, την ανάπτυξή της και τις ανάγκες της. Ένας δεύτερος δείκτης θα ήταν η σύγκριση της θέσης ενός ιδρύματος με την κατά κεφαλήν δαπάνη ανά φοιτητή, στο βαθ-

μό που αυτή η σύγκριση μας βοηθά να καταλάβουμε την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης, τόσο σε επίπεδο υποδομών όσο και σε επίπεδο επάρκειας προσωπικού. Για να τονίσει τις επισημάνσεις αυτές η ανάλυση του ΔΔΠΑΕ παρέχει πολλά και διαφορετικά συγκριτικά ποσοτικά στοιχεία. Τα στοιχεία αυτά, όμως, πουθενά δεν αναφέρονται στα 10 σχετικά δημοσιεύματα που αναλύθηκαν (*Τα Νέα*, 22/8/2012, *Ημερησία*, 23/3/2012, *Έθνος*, 23/8/2012, *Ελεύθερος Τύπος*, 23/8/2012, *Αδέσμευτος Τύπος*, 23/8/2012, *Η Ελλάδα Αύριο*, 23/8/2012, *Τύπος της Θεσσαλονίκης*, 23/8/2012, *Μακεδονία*, 23/8/2012, *Αγγελιοφόρος*, 23/8/2012, *Αυριανή Μακεδονίας-Θράκης*, 23/8/2012).

Οι κατατάξεις που αναφέρονται στα 87 κείμενα και οι συχνότητες αναφοράς, παρουσιάζονται στον Πίνακα 6:

Πίνακας 6. Δημοσιεύματα στο διάστημα 1/1/2011-2/9/2012

Κατάταξη	2011	2012	Σύνολα
ARWU («λίστα Σαγκάης»)	3	23	26
THE	16	9	25
Webometrics	-	24	24
QS	5	3	8
Γενικά*	6	-	6
Universitas 21	-	5	5
Leiden	-	4	4
ER-Rank	3	-	3
U-Multirank (EU)	-	3	3
Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης	-	3	3
AHELO (OECD)	-	1	1
FT-MBA	-	1	1
US News and World Report	1	-	1
Σύνολα	34	76	110

* Πρόκειται για κείμενα τα οποία αναφέρονται στις κατατάξεις γενικά και αόριστα, και όχι σε κάποια ή κάποιες συγκεκριμένα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2012 δεν παρουσιάζονται καθόλου πλέον αόριστες αναφορές, σε αντίθεση με το 2011 όπου υπάρχουν αναφορές στις οποίες οι συγγραφείς δεν διευκρινίζουν ποιες ακριβώς κατατάξεις ή ποια κατάταξη έχουν υπόψη. Διατυπώνουν όμως θετικές αξιολογικές κρίσεις για τις κατατάξεις γενικά και αρνητικές για τα ελληνικά ΑΕΙ, επίσης γενικά.

Η ανάλυση των ρητορικών σχημάτων που εντοπίστηκαν στο σύνολο των κειμένων δείχνει ότι κυριαρχούν τα άρρητα δεδομένα (81/87), η υποβάθμιση και η αποσιώπηση (81/87), η γενίκευση και η τυποποίηση (36/87), τα αυθαίρετα συμπεράσματα (24/87) και σε μικρότερο βαθμό η ειρωνεία (9/87) αποκλειστικά σε βάρος των ελληνικών ΑΕΙ, η γελοιοποίηση

και ο χλευασμός τους (4/87). Αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο σε πέντε από τα 87 δημοσιεύματα αναφέρονται επιστημονικά δεδομένα για τις διεθνείς κατατάξεις.

Τα άρρητα δεδομένα αναφέρονται στη σιωπηλή αποδοχή της εγκυρότητας και της αξιοπιστίας οποιαδήποτε κατάταξης δημοσιεύεται, της υπόθεσης ότι ο ακαδημαϊκός χώρος είναι αποκλειστικά και μόνο ιεραρχικά ταξινομήσιμος, όπως περίπου οι ποδοσφαιρικές ομάδες, καθώς και της αποδοχής ότι η μονοδιάστατη, ιεραρχική κατάταξη είναι η μόνη δυνατή αξιολόγηση. Σε ελάχιστα δημοσιεύματα εντοπίστηκε ρητή κριτική αντιμετώπιση, αλλά κάπως αόριστη αναφορά στα μεθοδολογικά προβλήματα που παρουσιάζουν οι κατατάξεις (π.χ. *Επενδυτής*, 4/8/2012 και *Τα Νέα*, 17/8/2012), ενώ μόνο σε έξι το άρρητο δεδομένο που συνάγεται είναι ότι το ζήτημα των κατατάξεων είναι αρκετά σύνθετο και δεν θα πρέπει να παραβλέπονται οι περιβαλλοντικοί παράγοντες. Πρόκειται για τα μοναδικά δημοσιεύματα τα οποία στην ουσία υπονομεύουν το σκεπτικό των μονοδιάστατων ιεραρχικών κατατάξεων. Στην συντριπτική πλειοψηφία των άρθρων, οι κατατάξεις θεωρείται ότι διατυπώνουν μια αντικειμενική πραγματικότητα που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί. Στη συντριπτική πλειοψηφία των δημοσιευμάτων, επίσης, υποβαθμίζονται ή και αποσιωπούνται όχι μόνο τα μεθοδολογικά προβλήματα, αλλά και σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη λειτουργία ενός πανεπιστημίου, όπως οι ιδιομορφίες και το μέγεθος της οικονομίας, οι διαφορετικές ανάγκες των διαφορετικών κοινωνιών και γενικά όλα τα ζητήματα, τα οποία στη διεθνή βιβλιογραφία αναφέρονται ως περιβαλλοντικά σε σχέση με τα ΑΕΙ. Κατά κανόνα, αποσιωπούνται οι διαφορές μεταξύ των διαφορετικών κατατάξεων, όπως άλλωστε και η θετική ανάγνωση της θέσης που καταλαμβάνουν τα ελληνικά ΑΕΙ δεδομένων των συνθηκών που αντιμετωπίζουν, ενώ η στρατηγική της επιχειρηματολογίας συνοψίζεται στη διαπίστωση ότι η θέση σε οποιαδήποτε κατάταξη αποτελεί απόδειξη για την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης και αποσιωπάται το γεγονός ότι οι διεθνείς κατατάξεις δεν προκύπτουν από την συστηματική αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου. Για παράδειγμα, στο σύνολο σχεδόν των δημοσιευμάτων που αναφέρονται στη λεγόμενη «λίστα της Σαγκάης» αγνοείται συστηματικά ότι η κατάταξη αυτή χρησιμοποιεί ως δείκτη για την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης το πλήθος των βραβείων που έχουν λάβει οι απόφοιτοι, ενώ αγνοεί άλλους πολύ σημαντικούς δείκτες. Το πρόβλημα της αδυναμίας να γίνει μια στοιχειωδώς αξιόπιστη διαχρονική σύγκριση της θέσης που καταλαμβάνει το κάθε ίδρυμα – στο οποίο έγινε αναφορά παραπάνω – αποσιωπάται συστηματικά από όλα τα σχετικά δημοσιεύματα στον ημερήσιο Τύπο τα οποία αναλύθηκαν. Γενικά, τα δεδομένα που προέκυψαν δείχνουν ότι σε

αρκετά κείμενα του δείγματος (36/87) καλλιεργούνται θετικά στερεότυπα για τις ιεραρχικές κατατάξεις και αρνητικά στερεότυπα για τα ελληνικά ΑΕΙ. Θα πρέπει, τέλος, να σημειωθεί ότι τα αυθαίρετα συμπεράσματα που εντοπίστηκαν στα κείμενα (24/87) αφορούν την ποιότητα των σπουδών (συνάγεται από τις ετεροαναφορές ή την παρουσία στο διαδίκτυο) και την εγκυρότητα των κατατάξεων (συνάγεται από τη δημοτικότητα τους). Στον Πίνακα 7 παρουσιάζονται οι συχνότητες με τα ρητορικά σχήματα που εντοπίστηκαν.

Πίνακας 7. Συχνότητες ρητορικών σχημάτων (N=87)

Ρητορικά σχήματα	Συχνότητες
Άρρητα δεδομένα	81
Υποβάθμιση-αποσιώπηση	81
Γενίκευση-τυποποίηση	36
Αυθαίρετα συμπεράσματα	24
Ειρωνεία	9
Υπαινιγμός	5
Επιστημονικά δεδομένα	5
Γελοιοποίηση-χλευασμός	4

Η ανάλυση των κειμένων έδειξε ότι υπάρχει άμεση σύνδεση ανάμεσα (α) στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουν τη θέση των ελληνικών ΑΕΙ στις διεθνείς κατατάξεις και (β) τον πολιτικό προσανατολισμό των εντύπων στα οποία δημοσιεύονται, όπως αυτός εκφράζεται με την ανεπιφύλακτη υποστήριξη του Ν4009/2011. Ιδιαίτερα εμφανής είναι αυτή η συσχέτιση σε έντυπα όπως *Τα Νέα* και *Η Καθημερινή*, όπου τα όποια θετικά αποτελέσματα των ΑΕΙ στις διεθνείς κατατάξεις παρουσιάζονται με σκεπτικισμό, ενώ τα όποια αρνητικά υπερτονίζονται με εντυπωσιακούς τίτλους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτής της αρνητικής διακριτικής μεταχείρισης αποτελούν οι παρακάτω τίτλοι όπου απαξιώνεται, υποβαθμίζεται ή ακόμα και διακωμωδείται η επιτυχία των ελληνικών ΑΕΙ στη κατάταξη *Webometrics*: «Ισπανικό Λίαν Καλώς για τα ελληνικά ΑΕΙ» (*Ημερησία*, 23/3/2012), «Αξιολόγηση αλλά... ελληνικά» (*Έθνος*, 23/8/2012). Αντίθετα, υπερτονίζονται με εντυπωσιακούς τίτλους κατατάξεις στις οποίες τα ελληνικά ΑΕΙ καταλαμβάνουν χαμηλότερες θέσεις, όπως η ARWU («λίστα της Σαγκάης») ή η πρωτοεμφανιζόμενη στον ελληνικό κοινό το 2012 κατάταξη του Δικτύου Universitas 21. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τίτλων: «Όλο και χειρότερα» (*Καρφί*, 10/9/2011), «Όλο και πιο χαμηλά τα ελληνικά πανεπιστήμια» (*Αυριανή*, 16/8/2012), «Η γύμνια δεν κρύβεται» (*Η Καθημερινή*, 18/8/2012), «Ελληνική Ανώτατη Εκπαίδευση: Τελευταία

σε διεθνή έρευνα» (*Η Καθημερινή*, 16/5/2012), «Ουραγοί στην αξιολόγηση τα ελληνικά πανεπιστήμια» (*Κόσμος*, 18/8/2012), «Απογοητευτικές οι επιδόσεις των ελληνικών πανεπιστημίων στην κατάταξη των THE» (*Ο Λόγος*, 8/10/2011), καθώς και ο ευρηματικά ειρωνικός τίτλος των *Νέων* με ειδική αναφορά στο ΑΠΘ, «Χάρβαρντ του Νότου» (17/8/2012). Η στενή σχέση ανάμεσα στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η θέση των ελληνικών ΑΕΙ στις διεθνείς κατατάξεις και τον πολιτικό προσανατολισμό των εντύπων, είναι περισσότερο από εντυπωσιακή στην περίπτωση της *Καθημερινής*. Από τα έξι δημοσιεύματα που εντοπίστηκαν στην εφημερίδα αυτή (βλ. *Η Καθημερινή*, 11/3/2011, 20/10/2011, 16/3/2012, 13/4/2012, 16/5/2012, 17/8/2012, 18/8/2012), κανένα απολύτως δεν παρουσιάζει κάποια θετική εικόνα για τα ελληνικά ΑΕΙ στις διεθνείς κατατάξεις, ενώ όπως είναι γνωστό, η θέση που καταλαμβάνουν έχει διπλή ανάγνωση, ιδιαίτερα τα τελευταία δύο χρόνια: μπορεί μεν να ερμηνευτεί ως «κακή επίδοση» ή απόδειξη δυσλειτουργίας των ΑΕΙ, αλλά μπορεί επίσης να ερμηνευτεί και ως αξιοσημείωτη επίδοση με δεδομένες τις ιδιαίτερα δύσκολες και αντίξοες συνθήκες της τρέχουσας περιόδου.

Εντυπωσιακή, επίσης, είναι η ομοιότητα του περιεχομένου ορισμένων δημοσιευμάτων, παρότι εμφανίζονται σε διαφορετικές εφημερίδες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι αναφορές στη χαμηλή θέση που καταλαμβάνουν τα ελληνικά ΑΕΙ στην κατάταξη του Δικτύου Universitas 21 που δημοσιεύτηκαν στις 16 και 17 Μαΐου 2012 στην *Καθημερινή*, τον *Ελεύθερο Τύπο*, τη *Μακεδονία* και στην αθλητική εφημερίδα *MetroSport*. Ανατρέχοντας στα συγκεκριμένα άρθρα, τα οποία είναι όλα ανυπόγραφα, μένει κανείς με την εντύπωση ότι συγγραφέας των κειμένων αυτών είναι το ίδιο άτομο.

Ο τόνος του λόγου είναι θετικός για τις διεθνείς κατατάξεις και αρνητικός για τα ελληνικά πανεπιστήμια, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι στα κείμενα του δείγματος υιοθετείται άρρητα η υπόθεση ότι οι κατατάξεις αυτές είναι έγκυρες και αξιόπιστες και ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν για το σχεδιασμό στρατηγικής από τα ιδρύματα, αλλά και για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων που αφορούν ολόκληρο το σύστημα της ανώτατης εκπαίδευσης. Ο τύπος του λόγου στα δημοσιεύματα του δείγματος είναι προπαγανδιστικός με δύο τρόπους. Αφενός δεν περιγράφει απλώς κάποια δεδομένα (π.χ. τη θέση που καταλαμβάνουν τα ελληνικά ΑΕΙ στις διεθνείς κατατάξεις), αλλά τα αξιολογεί κιάλας, χωρίς ωστόσο να αναφέρει επαρκή επιχειρήματα. Αφετέρου, υιοθετώντας άρρητα την υπόθεση περί εγκυρότητας και αξιοπιστίας των διεθνών κατατάξεων γενικά και αόριστα, τοποθετείται αξιολογικά απέναντι στην ιδέα ότι ο ακαδημαϊκός χώρος δεν είναι ένα πεδίο παραγωγής γνώσης, αμ-

φισβήτησης και καινοτομίας, όπου η ποιότητα και η ετερογένεια έχουν ιδιαίτερη σημασία, αλλά ένα πεδίο ανταγωνισμού, όπου οι ποσότητες – οι οποίες είναι και σχετικά εύκολα μετρήσιμες – αποτελούν το μοναδικό κριτήριο της όποιας «ποιότητας», και επομένως αρκεί η ιεραρχική κατάταξη. Αυτό το στοιχείο του ανταγωνισμού αθλητικού τύπου, σε συνδυασμό με την απουσία επαρκούς επιχειρηματολογίας και την επικράτηση του αρνητικού τόνου του λόγου, θεωρούμε ότι αποτελούν στοιχεία της ενημερωδιασκεδαστικής σύγκλισης στην ειδησεογραφία και την αρθρογραφία για τις διεθνείς κατατάξεις, ενώ δεν απουσιάζει και το στοιχείο της δραματοποίησης, με κείμενα του είδους «πανωλεθρία για την ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα» (Καρφί, 10/9/2011) και άλλα παρόμοια. Στις γραφικές παραστάσεις 1 και 2 παρουσιάζονται οι κατανομές ως προς τον τύπο και τον τόνο του λόγου στο δείγμα που αναλύθηκε.

Γραφική παράσταση 1. Κατανομή των κειμένων του δείγματος ως προς τον τύπο του λόγου (N=87)

Γραφική παράσταση 2. Κατανομή των κειμένων του δείγματος ως προς τον τόνο του λόγου (N=87)

Σε ό,τι αφορά την αναζήτηση των δεικτών αμεροληψίας και πληρότητας, σε 20 δημοσιεύματα εντοπίζεται αναφορά σε άλλες κατατάξεις. Σε ένα μόνο δημοσίευμα (Τα Νέα, 17/8/2012), τίθεται σοβαρά και πολύπλευρα το ζήτημα της αμφισβήτησης μίας συγκεκρι-

μένης κατάταξης, της ARWU («λίστα της Σαγκάης») και παρατίθενται κάπως πιο αναλυτικά στοιχεία για άλλες τρεις κατατάξεις, χωρίς όμως να γίνεται αναφορά στις κριτικές που έχουν δεχθεί. Πρόκειται για το μοναδικό κείμενο του δείγματος το οποίο θα μπορούσε να ταξινομηθεί στην κατηγορία της επιστημονικής ειδησεογραφίας και θεματολογίας. Υπάρχουν, επίσης, άλλα τρία δημοσιεύματα (*Ημερησία*, 23/3/2012, *Νίκη*, 24/3/2012 και *Επενδυτής*, 4/8/2012), στα οποία η λογική των ιεραρχικών κατατάξεων υπονομεύεται από τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζουν την πολυπλοκότητα του θέματος. Πάντως, σε 10 μόνο δημοσιεύματα αναφέρεται είτε κριτική της αξιολόγησης που παρουσιάζουν, είτε κριτικές που έχουν διατυπωθεί για τις αξιολογήσεις γενικά, δίνοντας έμφαση στο γεγονός ότι παραβλέπονται οι περιβαλλοντικοί παράγοντες και συγκρίνονται ιδρύματα που λειτουργούν σε ετερογενείς συνθήκες. Σε δύο μόνο δημοσιεύματα, ωστόσο, αναφέρονται οι περιορισμοί και σε τρία οι σκοποί της κατάταξης ή των κατατάξεων για τις οποίες γίνεται λόγος, ενώ τα κείμενα τα οποία αναφέρουν τους βασικούς δείκτες είναι 37. Τα δεδομένα αυτά φαίνονται συνοπτικά στον Πίνακα 8.

Πίνακας 8. Συχνότητες δεικτών αμεροληψίας και πληρότητας (N=87)

	Δείκτες	Συχνότητες
<i>Αμεροληψία</i>	Άλλες κατατάξεις	20
	Κριτικές	10
<i>Πληρότητα</i>	Βασικοί δείκτες	37
	Σκοποί	3
	Περιορισμοί	2

Τέλος, είναι ενδιαφέρον ότι εντοπίζονται ακόμη και στοιχεία εθνικιστικού λόγου, ενώ καλλιεργείται τεχνητό κλίμα ανταγωνισμού σε ορισμένες περιπτώσεις, όπως φαίνεται στο παρακάτω παράδειγμα:

«...η αιτία για τους καθηγητές εστιάζεται στην “άσχημη” μισθολογική κατάσταση που βιώνουν και δεν μπορούν να φέρουν σε πέρας, στοιχειωδώς, ούτε τα μισά ερευνητικά προγράμματα από αυτά των ανταγωνιστριών χωρών, όπως π.χ. της Τουρκίας (σ.σ. το πανεπιστήμιο της οποίας περιλαμβάνονταν στη λίστα του “Times”)...» (Ναυτεμπορική, 31/1/2011).

Συμπεράσματα

Τα ευρήματα της ανάλυσης επιβεβαιώνουν τις υποθέσεις της έρευνας για τον μεροληπτικό και ελλιπή λόγο του Τύπου σχετικά με τις διεθνείς κατατάξεις των ελληνικών ΑΕΙ. Γενικά, φαίνεται ότι ο λόγος του Τύπου προπαγανδίζει την ανεπιφύλακτη υιοθέτηση των διεθνών κατατάξεων, ενώ είναι κριτικός κυρίως όταν οι κατατάξεις τοποθετούν σε υψηλότερες θέσεις τα ελληνικά ΑΕΙ. Όπως ήταν αναμενόμενο, εντοπίστηκαν στοιχεία ενημερωδιασκεδαστικής σύγκλισης, τα οποία δείχνουν ότι κατά κανόνα, τα δημοσιεύματα αυτά στοχεύουν κυρίως στη συναισθηματική αντίδραση των αναγνωστών. Επιβεβαιώθηκε επίσης η υπόθεση για την υποβάθμιση και την αποσιώπηση των μεθοδολογικών αδυναμιών, καθώς και των αρνητικών συνεπειών που μπορεί να έχει η προσαρμογή των ΑΕΙ στα κριτήριά τους. Είναι χαρακτηριστικό, ότι σε κανένα κείμενο δεν αναφέρεται το γεγονός ότι, άλλη στρατηγική πρέπει να χαραχθεί προκειμένου ένα ακαδημαϊκό ίδρυμα να ανταποκριθεί στα κριτήρια π.χ. της κατάταξης *Times Higher Education* και άλλη για να ανταποκριθεί στα κριτήρια της κατάταξης *ARWU*. Είναι επίσης χαρακτηριστικό, ότι κανένα κείμενο δεν φαίνεται να θεωρεί ότι η όποια προσαρμογή είναι απαραίτητο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας. Όλα τα κείμενα υπαινίσσονται την ανάγκη για αλλαγές, προκειμένου να βελτιωθεί η θέση των ελληνικών ΑΕΙ στις κατατάξεις τις οποίες δημοσιεύουν.

Η στρατηγική των επιχειρημάτων την οποία αναδεικνύει ο τρόπος παρουσίασης των διεθνών κατατάξεων στα κείμενα του δείγματος όπως αναλύθηκαν παραπάνω, μπορεί να συνοψιστεί στις ακόλουθες θέσεις, ο πολιτικός χαρακτήρας των οποίων είναι λίγο-πολύ προφανής:

- Ο ακαδημαϊκός χώρος είναι ένα ομοιογενές πεδίο ανταγωνισμού.
- Οι ιεραρχικές κατατάξεις είναι έγκυρες και αξιόπιστες.
- Η θέση σε αυτές ισοδυναμεί με αξιολόγηση της ποιότητας του ερευνητικού και εκπαιδευτικού έργου.
- Οι χαμηλές θέσεις αποδεικνύουν τη χαμηλή ποιότητα του εκπαιδευτικού και ερευνητικού έργου.

Με την έννοια αυτή, μπορούμε να πούμε ότι επιβεβαιώνεται και η τελευταία υπόθεση της έρευνας, ότι δηλαδή ο λόγος για τις διεθνείς κατατάξεις των ελληνικών ΑΕΙ στον Τύπο είναι πολιτικά προσανατολισμένος, όσο και αν με την πρώτη ματιά είναι πιθανό να φαίνεται ότι απλώς αναφέρει «γεγονότα». Αναδεικνύεται με τον τρόπο αυτό η «λογική» με βάση

την οποία δημιουργούνται λόγοι περί επιτυχίας ή/και αποτυχίας των ΑΕΙ και οι οποίοι θεμελιώνονται στις επιδόσεις τους στα διεθνή συστήματα αξιολόγησης. Η εξέταση των ζητημάτων αυτών ενδεχομένως συνεισφέρει στον αναστοχασμό για το τι τελικά μπορεί να θεωρείται ως «επιτυχία» της ανώτατης εκπαίδευσης και ποιες είναι οι λειτουργίες του Τύπου στη διαμόρφωση κοινωνικών στερεοτύπων για τα ΑΕΙ. Συμβάλλει επίσης στη σαφή διάκριση ανάμεσα στις λειτουργίες της εμπορικής επικοινωνίας και των διαδικασιών πραγματικά επιστημονικής αξιολόγησης.

Μια μελλοντική έρευνα στο αντικείμενο αυτό, ωστόσο, θα ήταν χρήσιμο να επεκταθεί χρονικά και γεωγραφικά, δηλαδή να συμπεριλάβει τον περιφερειακό Τύπο και να εξετάσει μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, ώστε να υπάρχει και η δυνατότητα διαχρονικής σύγκρισης των ευρημάτων, παρόλο που δεν αναμένεται να διαπιστωθούν δραματικές διαφορές στο λόγο για τις διεθνείς κατατάξεις.

Καταλήγοντας, είναι εμφανές για όσους έχουν μελετήσει προσεκτικά το ζήτημα των κατατάξεων ότι αφενός δεν θα πρέπει να ταυτίζονται με την αξιολόγηση του ερευνητικού και επιστημονικού έργου, αλλά ούτε και με τη διασφάλιση της ποιότητας, και αφετέρου ότι αποτελούν – και θα συνεχίσουν για αρκετά ακόμη χρόνια να αποτελούν – ένα ομιχλώδες τοπίο στο οποίο ο δημοσιογραφικός λόγος λειτουργώντας ως πολιτικό εργαλείο αυτοκαταργείται ως «τέταρτη εξουσία», υπονομεύοντας έτσι μία από τις βασικές και κεφαλαιώδους σημασίας λειτουργίες του που είναι ζωτικής σημασίας σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Βιβλιογραφία

- Aguillo, I. F., Ortega, J. L., Fernández, M. & Utrilla, A. M. (2010). Indicators for a webometric ranking of open access repositories. *Scientometrics*, 82(3), 477-486.
- Billaut, J., Bouyssou, D., & Vincke, P. (2010). Should you believe in the Shanghai ranking? An MCDM view. *Scientometrics*, 84(1), 237-263.
- Bowden, R. (2000). Fantasy higher education: University and college league tables. *Quality in Higher Education*, 6(1), 41-60.
- Darby, M. R. & Karni, E. (1973). Free Competition and the Optimal Amount of Fraud, *Journal of Law and Economics*, 16(1), 67-88.
- Harvey, L. (2008). Rankings of higher education institutions: A critical review. *Quality in Higher Education*, 14(3), 187-207.
- Locke, W. (2011). The institutionalization of rankings: Managing status anxiety in an increasingly marketized environment. Στο J. C. Shin, R. K. Toutkoushian & U. Teichler (eds.), *University rank-*

- ings. Theoretical basis, methodology and impacts on global higher education* (The changing academy – the changing academic profession in international comparative perspective, Vol. 3), σελ. 201-228. Springer Netherlands.
- Marginson, S., & van der Wende, M. (2007). *Globalisation and higher education*. Organisation for Economic Co-operation and Development (DOI: 10.1787/173831738240).
- Potts, A. (2012). Selling university reform: The University of Melbourne and the press. *Studies in Higher Education*, 37(2), 157-169.
- Rauhvargers, A. (2011). *EUA report on rankings 2011. Global university rankings and their impact*. Brussels: European University Association.
- Saisana, M., d’Hombres, B., & Saltelli, A. (2011). Ricketty numbers: Volatility of university rankings and policy implications. *Research Policy*, 40(1), 165-177.
- Salmi, J., & Saroyan, A. (2007). League tables as policy instruments: Uses and misuses. *Higher Education Management and Policy*, 19(2), 31-68.
- Shore, C. (2010). Beyond the multiversity: Neoliberalism and the rise of the schizophrenic university. *Social Anthropology*, 18(1), 15-29.
- Tambi, A. M. B. A., Ghazali, M. C., & Yahya, N. B. (2008). The ranking of higher education institutions: A deduction or delusion? *Total Quality Management & Business Excellence*, 19(10), 997-1011.
- Taylor, P., & Braddock, R. (2007). International university ranking systems and the idea of university excellence. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 29(3), 245-260.
- Teichler, U. (2011). The future of university rankings. Στο J. C. Shin, R. K. Toutkoushian & U. Teichler (Eds.), *University rankings. Theoretical basis, methodology and impacts on global higher education* (The changing academy – the changing academic profession in international comparative perspective, Vol. 3), σελ. 259-265. Springer Netherlands.
- Tofallis, C. (2012). A different approach to university rankings. *Higher Education*, 63(1), 1-18.
- van Dijk, T. A. (2001). Critical Discourse Analysis. In D. Tannen, D. Schiffrin & H. Hamilton (Eds.), *Handbook of Discourse Analysis* (pp. 352-371). Oxford: Blackwell.
- Woodhouse, D. (2004). The quality of quality assurance agencies. *Quality in Higher Education*, 10(2), 77-87.
- Yorke, M. (2001). Telling it as it is? Massification, performance indicators and the press. *Tertiary Education and Management*, 7(1), 57-68.
- Yorke, M. (2003). The prejudicial papers? Press treatment of U.K. higher education performance indicators, 1999-2001. Στο M. Tight (Ed.), *Access and exclusion* (International perspectives on higher education research, Vol. 2), σελ. 159-184. Emerald Group Publishing Limited.

- ΔΔΠΑΕ (2012). *Τα ελληνικά πανεπιστήμια, ΤΕΙ και άλλες εκπαιδευτικές δομές στις διεθνείς λίστες ταξινόμησης (ranking)* (Τεχνικές εκθέσεις/μελέτες Νο. 3). Πάτρα: Διαπανεπιστημιακό Δίκτυο Πολιτικών Ανώτατης Εκπαίδευσης.
- Μπαλτζής, Α. & Οικονόμου, Θ. (2002). *Συμβολική Βία και Μετανάστευση: Το Νέο Κύμα Μετανάστευσης στο Μεταίχμιο της Χιλιετίας*. Στο Κ. Ναυρίδης (επιμ.), *Εξουσία – Βία – Πόνος*, τόμος Α', σελ. 341-355. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Πλειός, Γ. (2006). Η ενημερωδιασκέδαση στις τηλεοπτικές ειδήσεις. Η περίπτωση της προεκλογικής περιόδου των εθνικών εκλογών 2004. Στο Σ. Καϊτατζή-Γουίτλοκ & Α. Μπαλτζής (επιμ.), *Καινοτομίες και προκλήσεις στα ευρωπαϊκά ΜΜΕ*, σελ. 235-260. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Πλειός, Γ. (2011). *Η κοινωνία της ενημέρωσης. Ειδήσεις και νεωτερικότητα*. Αθήνα: Καστανιώτης.